

Poslední funkcionalista

K osobnosti a tvorbě architekta Bedřicha Rozehnala

ELIŠKA PODHOLOVÁ VARYŠOVÁ

V rámci tzv. Basoprojektu, tedy Technického ústavu ministerstva vnitra (TÚMV) v pankrácké věznici, působila i řada vynikajících osobností československé architektury. Patřil mezi ně také Bedřich Rozehnal (1902–1984), oblíbený pedagog a přední odborník na nemocniční architekturu. Podobu nemocnic změnil zejména na Moravě: tvořil elegantní, lyricky komponovanou architekturu, promyšlenou s ohledem na funkčnost a praktičnost, ale také se snahou zlidštit prostředí pro pacienty. V posledních dvaceti letech života Rozehnal své velkolepé projekty nemocničních a univerzitních areálů nemohl z politických důvodů realizovat – zůstaly uchovány alespoň ve skicách a výkresech.

Cesta Bedřicha Rozehnala k architektuře nebyla přímá. Od dětství tíhl k malířství a po maturitě v roce 1922 chtěl jít studovat pražskou Akademii výtvarných umění. K tomu ale nakonec nedošlo. Obvykle se uvádí, že především z finančních důvodů, avšak sám Rozehnal v pozdějším rozhovoru nabídl jiné vysvětlení: v Praze pro něj nebylo místo na kolejích, a protože měl na něj počkat půl roku;¹ zapsal si mezitím na brněnské technice kurz kreslení na odboru architektury. Jeho učitelé z reálky mu nakonec doporučili, aby začal architekturu regulérně studovat, a tak u ní zůstal. Výtvarné tvorby se však úplně nevzdal, jak dokládají jeho soukromé kresby a grafiky z 50. a 60. let, mimo jiné také ilustrace na dopisech z vězení.

Na studium a živobytí si Bedřich Rozehnal musel vydělat sám. Vystřídal při škole několik zaměstnání. Nakonec zakotvil v architektonické kanceláři Vladimíra Fischera, svého profesora. Kvůli finanční situaci

studoval déle než jeho spolužáci a absolvoval až roku 1931, tedy po devíti letech, u profesora Jiřího Krohy. Jeho absolventský projekt byl pro tu dobu příznačný – šlo o návrh kolektivního domu.

Pro studenta architektury bylo Brno dvacátých let 20. století nesmírně inspirativním a dynamickým prostředím. Kolem poloviny desetiletí se zde začínal prosazovat nový architektonický styl inspirovaný progresivními zahraničními architekty – francouzským purismem Le Corbusiera, moderními dělníky mi sídlišti Rotterdamu od Jacobuse Johannese Pietra Ouda a německým hnutím nové věcné architektury. Teoretické spisy, fotografie i plány zahraničních staveb se objevovaly v dobovém tisku; ve školách i mimo jejich rámec probíhaly přednášky a besedy. Paměťhodný byl především cyklus *Za novou architekturu* pořádaný v letech 1924–1925 Klubem architektů, na který přijely přednášet přední osobnosti evropské architek-

tury J. J. P. Oud, Theo van Doesburg, Le Corbusier, Walter Gropius i Adolf Loos. Tyto debaty se pochopitelně brzy promítaly i do architektonické praxe a v Brně ve 20. letech začaly vznikat velice progresivní stavby, které dnes nazýváme funkcionalistickými – čisté geometrické tvary, jejichž jediným dekorem se staly neonové reklamy, architektura vycházející z funkčních požadavků konkrétního zadání.

Funkcionalistický kruh se postupně tvořil kolem architektů Bohuslava Fuchse či Jaroslava Grunta, Ernsta Wiesnera a Jana Víška. Roku 1928 se v Brně uskutečnila Výstava soudobé kultury na nově otevřeném výstavišti, oslava 10. výročí nové republiky s ukázkou výtvarných děl moderní kultury, umění a architektury. Právě jeden z autorů nového brněnského výstaviště, Emil Králík, a již zmíněný Jaroslav Grunt, který se podílel na nedaleké výstavní kolonii Nový dům, studenta Bedřicha Rozehnala nejvíce ovlivnili. Jeho první projekty byly ještě určeny pro domovské město

1 Nedokončený rozhovor s Bedřichem Rozehnalem. In: PELČÁK, Petr – ŠLAPETA, Vladimír – WAHLA, Ivan: *Bedřich Rozehnal* (katalog výstavy). Obecní dům Brno, Brno 2009, s. 18.

Letovice (obytný dům s provozovnou Pazdera), ale záhy se začal uplatňovat i v Brně (přestavba Zálužny lékařů na Cejlu).²

Stavitelem nemocnic

Rozeňnal ale proslul především jako architekt velkých nemocničních komplexů. Ačkoli hlavním architektonickým problémem první republiky byla výstavba bytů a ideální podoba sociálního bydlení, zdravotnická péče rovněž potřebovala zásadní reformu. Zatímco medicína se rychle vyvíjela a s ní i technika a požadavky na prostory a prostředí, moravské nemocnice vesměs stále sídlily v budovách z 19. století, tmavých, depresivně působících, s monumentálními vstupy, ale kapacitně zcela nedostačujících ani co do počtu lůžek, ani místem pro nová technická zařízení. Tehdejší rané funkcionalistické návrhy nemocnic přitom nabízely jen částečný posun k lepšímu – pokračovaly v modernistickém pojetí nemocnic začátku 20. století (např. Psychiatrická léčebna v Kroměříži nebo v pražských Bohnicích), tedy ve výstavbě pavilonových areálů, kde byly jednotlivé funkce a oddělení striktně rozděleny do samostatně stojících objektů.

První projekt nemocnice začal Bedřich Rozeňnal připravovat ještě jako posluchač brněnské techniky. Od roku 1929 pracoval v kanceláři profesora Fischera na projektu onkologické léčebny na brněnské Kraví hoře, tzv. Domu útěchy. Když v roce 1933 došlo k přesunutí parcely na Žlutý kopec, bylo přepracování projektu kvůli pokročilému věku arch. Fischera svěřeno právě Rozeňnalovi. Ten ho skutečně dokončil a roku 1935 byl Dům útěchy postaven jako první Rozeňnalův samostatný projekt ne-

Bedřich Rozeňnal, Brno 1947

Foto: Z. Minařík

mocniční stavby. Šlo o první moderní budovu nemocnice na území Brna, kompaktní, světlou, funkční architekturu, která kontrastovala s hlavní nemocnicí sv. Anny, stavěnou

v 19. století. Inspiraci Rozeňnal hledal při studijní cestě do zahraničí (cesta byla hrazena Spolkem pro výstavbu Domu útěchy), během níž s dalším vynikajícím českým architektem Bedřichem Feuersteinem projeli Francii, Belgie, Anglii a Švýcarsko. Navštívili ateliéry věhlasných francouzských architektů Augusta Perreta a Le Corbusiera, který byl hlavním inspiračním zdrojem Rozeňnalovy architektonické estetiky. Seznámili se ale také s moderními radiologickými centry a předními lékaři orientujícími se na tuto problematiku. Výsledkem byla stavba, která definovala dobový moderní nemocniční standard. Dům útěchy funguje jako onkologická nemocnice dodnes,³ po mnoha rozšířeních a dostavbách – původní provozní řešení Bedřicha Rozeňnala je nicméně zachováno a oceňují ho i současní zdejší lékaři.

Na základě úspěchu Domu útěchy byl posléze Rozeňnal osloven Zemským úřadem, aby se podílel na projektu modernizace moravské nemoc-

Arch. Rozeňnal s asistentem Gajdošíkem, Kyjov, říjen 1943

Foto: Muzeum města Brna

- 2 GILWANN, Miroslav – ŠLAPETA, Vladimír: *Bedřich Rozeňnal 1902–1984* (katalog výstavy). Obec architektů, Brno 1993; PELČÁK, Petr – ŠLAPETA, Vladimír – WAHLA, Ivan: *Bedřich Rozeňnal* (katalog výstavy); KUDĚLKA, Zdeněk: *Bedřich Rozeňnal. Architektonická tvorba 1927–1967* (katalog výstavy). Svaz architektů ČSSR, Brno 1967.
- 3 Viz heslo stavby v rámci Brněnského architektonického manuálu – <https://www.bam.brno.cz/objekt/coo1-onkologicka-nemocnice-dum-utechy> (citováno k 31. 10. 2019).

Dětská nemocnice v Brně na modelu a po dokončení v roce 1953

Foto: repro Výstavba Dětské hospitalisace v Brně, Muzeum města Brna

niční síť. V roce 1938 tedy otevřel vlastní architektonickou kancelář a s velkým zaujetím se pustil nejprve do drobných adaptací, přestaveb a dostaveb u nemocnic v menších městech a později do celých komplexů. Rozehnalovo hluboké zaujetí pro funkční řešení moderních nemocnic a zároveň zlidštění nemocničního prostředí pro pacienty mělo osobní pozadí – jeho první láska z rodných Letovic zemřela ve velice mladém věku na tuberkulózu v zastaralém venkovském sanatoriu. Velkou roli však nepochybně hrála také jeho peč-

livá a pracovitá povaha, díky které jednak s živým zájmem sledoval vývoj nemocniční architektury v zahraničí a jednak navázal mnoho kontaktů s lékaři, kteří rovněž usilovali o reformu zdravotnické péče.

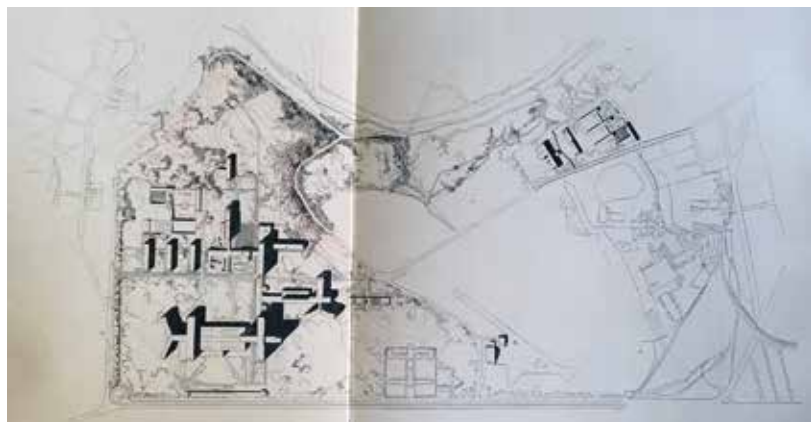
Coby představitel mladší generace meziválečných funkcionalistů již Rozehnal nemusel jako jeho starší kolegové řešit otázku, jakým stylem stavět, neřešil rozpor historizujícího akademického školení a moderní praxe. Mohl se tedy plně ponořit do funkční a provozní problematiky nemocnic, komplexů podléhajících

pravidlům rychle se rozvíjející zdravotnické péče.

Jeho prvním nemocničním komplekem se po Domu útěchy stala nemocnice v Novém Městě na Moravě, současně pak pracoval na nemocnicích v Kyjově a Kroměříži, další projekty následovaly i za války – právě kvůli nutnosti stavět nemocnice i během protektorátu se z Rozehnalova stal jeden z mála architektů, kteří praktikovali za války. Zatímco na začátku 20. století se nemocnice řešily formou oddělených pavilonů v zeleni, v Rozehnalově tvorbě a v jeho četných návrzích můžeme postupně sledovat snahu o čím dál větší propojování jednotlivých částí nemocnice do jednoho funkčního organismu – z pavilonů se opět stávaly vysoké bloky propojené s nižší budovou příjmu pacientů spojovacími křídly s atrií. Od konce 30. let se v Rozehnalových návrzích objevoval typický tvar nízkého lůžkového oddělení, blok na půdorysu jakéhosi mělkého Y připomínající otevřenou náruč, který zaručuje pacientům více soukromí než křídla zalomená do pravého úhlu. Rozehnal také používal bloky na půdorysu kříže, dalším charakteristickým elementem pak byla převýšená vstupní hala s příjmem pacientů, obíhající galerií a proskleným stropem. Nejkoncentrovaněji se všechny tyto prvky objevují v jeho poválečných projektech, především v brněnské Dětské nemocnici a klinickém areálu v Bohunicích.

Na vrcholu

Do poválečného období vstupoval Rozehnal díky své práci jako úspěšný a zajištěný architekt s vlastní zavedenou kanceláří. Zatímco doposud řešil především nemocnice mimo moravskou metropoli, po válce na něj čekal úkol vyřešit neuspokojivý stav nemocnic v Brně. Druhá polovina 40. let tak byla jeho vůbec nejproduktivnějším obdobím. Zatímco na některých jeho moravských nemocnicích ještě po válce pokračovaly stavební práce (předválečné projekty z Kroměříže, Dačic, Kyjova, Hodonína...), dostal v Brně od Zemského národní-

Zemská klinická nemocnice v Brně-Bohunicích, druhý návrh

Repro: Cesta k řešení nemocniční otázky města Brna

ho výboru (ZNV) hned dva zásadní úkoly: projektovat Dětskou nemocnici v Černých Polích a rozsáhlý komplex zemské klinické nemocnice určený pro Bohunice, na němž pracoval většinu 40. let.

Potřeba nové zemské nemocnice v Brně byla dána především nedostačující historickou nemocnicí sv. Anny. Protože bylo nutné vybudovat také fakultní nemocnici při brněnské univerzitě, bylo nakonec rozhodnuto obě funkce propojit a vystavět jeden velký areál. Po prozkoumání možností, kam projekt tohoto rozsahu umístit, se většina brněnských architektů shodla na pozemcích na jihozápadním okraji města, vedle městských sociálních ústavů v Brně-Bohunicích, kde bylo jak dost místa, tak i vhodné klimatické podmínky a zdravý vzduch. Kvůli projektování areálu byl Rozehnal, který zároveň pracoval na projektu univerzitní nemocnice v Bratislavě, v roce 1947 ZNV vyslán na studijní cestu do Dánska, Švédska, Finska a Anglie, kde navštívil nová zdravotnická zařízení (např. Plicní sanatorium od Alvara Aalta ve finském Paimiu).

Bohunický areál měl kromě ambulance, polikliniky a chirurgie zahrnovat také samostatnou porodnici a dětské oddělení, laboratoře a přednášková auditoria, ubytování pro personál a mediky a zcela izolovanou infekční nemocnici. Rozehnal vypra-

coval několik návrhů stavby rozdělené podle oddělení do velkých bloků – vysokých dle potřeby, propojených nižšími křídly a spojovacími koridory s atrií do jednoho velkolepého organismu. Při architektonickém ztvárnění staveb se přitom stále inspiroval meziválečným funkcionalismem, který efektivně rozvíjel i díky zkušenosti se zahraničními realizacemi – vedle pásových oken použil také zalomená křídla budov, rytmizaci různými výškami a vtažení zeleně do přímého kontaktu s architekturou.

Projektem Dětské nemocnice v Černých Polích se Rozehnal rovněž zabýval již od roku 1945, stavba byla nakonec realizována pouze v první etapě a otevřena roku 1953, tedy již za jiné politické situace. V tomto případě šlo o mnohem koncentrovanější formu nemocničního komplexu, kterou konzultoval s lékaři pracujícími přímo v brněnské dětské nemocnici. Nová budova měla totiž nahradit starší, již nevyhovující objekt na stejném místě. Když se po válce začaly hledat nové způsoby péče o nemocné děti, Rozehnalovi se v brněnských Černých Polích podařilo vyprojektovat asi nejmodernější dětskou nemocnici v Evropě té doby. I zde spojil všechny funkce do jednoho bloku, jednotlivá různě vysoká křídla spojil nižší ústřední vstupní budovou s galeriovou halou a lůžkovému křídlu dal charakteristický tvar otevřené náruče,

rytmizovaný balkony. Dětská nemocnice však nakonec nebyla provedena v plném rozsahu. Bohunický projekt nebyl podle Rozehnalova návrhu realizován vůbec. Společným důvodem byla změna politické a ekonomické situace po převratu roku 1948.

Případ Rozehnal – od vrcholu kariéry k zatčení

Abychom pochopili osudy Bedřicha Rozehнала za komunistického režimu, je třeba se podívat, v jaké situaci a postavení se nacházel v druhé polovině 40. let. Léta 1945–1948 pro něj byla nepochybně vrcholem tvůrčí kariéry. Již zmíněné projekty nemocnic, vedle kterých projektoval další, menší stavby, mu zajistily finanční nezávislost a možnost žít stále duchem první republiky – tedy spojovat elegantní luxus s kultivovaným společenským životem. Rozehnal chodil vždy skvěle oblečen, vlastnil kvalitní automobil a pořádal například soukromé domácí koncerty klasické hudby se svými přáteli známými hudebníky, houslistou Alexandrem Plockem a klavíristou Josefem Páleníčkem.

Kromě toho se po roce 1945 stal také mimořádným, od roku 1949 řádným profesorem na Vysoké škole technické dr. Edvarda Beneše v Brně (po roce 1948 VUT – Vysoké učení technické), kde vyučoval navrhování užitkových staveb. Díky své klidné povaze a osobnímu kouzlu byl jedním z nejoblíbenějších zdejších pedagogů. Studenty bral na exkurze na stavby svých projektů – mimo jiné proto, že si mohl dovolit pronajmout na vlastní náklady autobus. Již ve 40. letech tedy vůči němu v architektonických kruzích panovala jistá nevraživost, a to i mezi kolegy ve škole, protože své zajištění dával najevo i zde. Sídliil v lepším a větším kabinetu a obklopoval se drahým uměním.

Po únoru 1948 se situace změnila. Rozehnal byl sice členem sociální demokracie a po jejím sloučení s KSČ tak byl součástí i této strany, pro pasivitu byl však roku 1950 vyloučen a od té doby sledován Státní

bezpečností.⁴ Projekt bohunického areálu i další Rozehnalova práce – bratislavská univerzitní nemocnice – byly zastaveny a roku 1949 byla jeho architektonická kancelář uzavřena a jeho zaměstnanci převedeni do Stavoprojektu. Pod tento podnik a někdejšího Rozehnalova žáka Miroslava Spurného přešel i projekt bohunické nemocnice a právě podle projektu Spurného byl nakonec areál realizován (stavba v letech 1969–1989) – většina projektantského týmu přitom pracovala na Bohunicích již pod Rozehnalem. Ztráta téměř dokončeného projektu takového rozsahu musela být pro Rozehnalovu velkou ránou – jeho žák, arch. Jaromír Sirotek, později uvedl, že kdyby převrat v roce 1948 přišel o půl roku později, areál v Bohunicích by už byl rozestavěn.

Vzhledem k uzavření kanceláře a nemožnosti svobodně projektovat vložil Rozehnal svou hlavní aktivitu do výuky na VUT, nepřestával však pracovat na nemocničních projektech a rozvíjel možnosti již dříve dosaženého řešení rozvržení nemocničního souboru. Navzdory nově panujícímu diktátu socialistického realismu na své práci ani po převratu nic nezměnil – jako mnoho dalších předpokládal, že vyhrocená politická situace se brzy uklidní. Jeho návrhy z 50. let, bez výjimky neprovedené, jsou tak zcela netknuté monumentálními historizujícími tendencemi socialistického realismu. Stále navrhoval funkční harmonické budovy s pásovými okny, balkony a částečným keramickým obkladem, jak si navykl během 30. a 40. let.

I na brněnské technice se nicméně schylovalo k horším časům. Po roce 1951 se zrodil záměr přeměnit ji na vojenskou akademii, zatímco škola architektury měla být přesunuta do „centra socialistické výstavby“ v Ostravě. Jednalo se o iniciativu nových docentů, stalinistů Zdeňka Alexy a Vladimíra Meduny, k jejímuž naplnění sice nedošlo (VUT

Bedřich Rozehnal v pracovně VUT, asi 1947

Foto: Muzeum města Brna

byla pouze na několik let změněna na Vysokou školu stavitelství), avšak která na půdu univerzity vnesla trvalý konflikt. Alexa s Medunou totiž funkcionalistické profesory Bedřicha Rozehnalova a Bohuslava Fuchse soustavně napadali a jejich pozici dlouho držela hlavně podpora ze strany rektora Vilibalda Bezdíčka (v lednu 1969 se stal posledním proreformním ministrem školství před nástupem normalizátora Jaromíra Hrbka).

Příležitost k Rozehnalovu vypuzení ze školy nakonec nenabídla ideologická, ale praktická stránka jeho architektonické práce. V 50. letech bylo možné oficiálně projektovat jen v rámci státních ústavů. Pro architekty, kteří v nich nepůsobili nebo hledali práci navíc, však existovala jistá skulina – práce bylo možné vykonávat přes prostředníky v podobě jiných podniků a institucí (viz článek Podnik IPRA... v tomto čísle revue *Paměť a dějiny*). Úřady tento postup oficiálně zakázaly až v roce 1955, a jak se záhy ukázalo, stala se z něj vhodná metla na nežádoucí architekty bez ohledu na to, zda je využívali před, nebo po oficiálním zakázu. Ve 2. polovině 50. let se proto

rozběhlo několik vyšetřovacích akcí zaměřených proti projektantům, kteří údajně rozkrádali majetek v socialistickém vlastnictví. Již od roku 1956 se pozornost vyšetřovatelů zaměřila také na brněnskou techniku, konkrétně šlo o danění příjmů některých profesorů za projektantskou práci, které bylo zpracováno přes administrativní aparát školy – podezření bylo postaveno na tom, že to byly především drobné práce jako stavba kotelny či úpravy různých prostor, jež podle kontroly nevykazovaly žádnou uměleckou hodnotu, a nemohly být tedy osvobozeny od daně (skutečnost, že státní podniky nebyly schopny tyto malé zakázky přijímat, tehdy nikoho nezajímala).

Vyšetřování pochopitelně neušel ani Bedřich Rozehnal, který provokoval už nechutí podřídít svůj architektonický výraz oficiálnímu stylu i svou minulostí bohatého architekta a člověka vyloučeného z KSČ. První kolo vyšetřování se mu podařilo ustát díky záštitě ze strany rektora Bezdíčka. Po rektorově odchodu však bylo Rozehnalovo setrvávání na škole neudržitelné, zejména když se novým

4 PELČÁK, Petr – ŠLAPETA, Vladimír – WAHLA, Ivan: *Bedřich Rozehnal* (katalog výstavby), s. 176.

rektorem stal stalinista a velký Rozehnalův odpůrce Vladimír Meduna a jeho blízký spojenec Zdeněk Alexa zároveň nastoupil jako děkan.⁵ Již v roce 1959 nebyla Rozehnalovi ani Fuchsovi, dvěma nejlepšími architektům na technice, obnovena prověrka k vyučování a museli ze školy odejít. Rozehnal byl záhy poté vzat do vazby kvůli údajnému rozkrádání národního majetku (výše zmíněné danění příjmů). V lednu 1960 byl odsouzen na čtyři roky odnětí svobody a poslán do pankrácké věznice. Rektor Alexa hrál v soudním líčení roli jednoho z hlavních svědků proti Rozehnalovi – jeho práci na sporných projektech nepřisoudil žádnou uměleckou hodnotu a podle pamětníků prohlásil, že by to svedl každý zednický mistr z Boskovic.⁶ Rozehnalova žena Ludmila s dcerou usilovaly o odvolání proti rozsudku, avšak veškerá dokumentace, kterou se jim podařilo shromáždit, se dva dny před procesem záhadně ztratila. Žádaly také o pomoc Rozehnalova učitele a prominentního režimního architekta Jiřího Krohu, ten se ale odmítl angažovat (někteří svědectví pamětníků dokonce naznačují, že Kroha dokonce mohl k Rozehnalovu zatčení a odsouzení aktivně přispět). Bedřich Rozehnal tedy na začátku roku 1960 skončil nespravedlivě a s podlomeným zdravím na Pankráci.

Basoprojekt a závěr kariéry

V době svého uvěznění byl Rozehnal dlouhodobě nemocen a kvůli nastalé situaci se k jeho chorobě přidaly i těžké deprese. V pankrácké věznici byl nicméně záhy zařazen do tzv. Basoprojektu – Technického ústavu

ministerstva vnitra, respektive vězeňské projektové kanceláře, která navrhovala a prováděla kompletní dokumentaci k řadě významných státních projektů (např. Sportovní hala na pražském Výstavišti, stadion Rudá hvězda v Pardubicích, rekreační areál na Vystrkově atd.),⁷ stavby technicky komplikované nebo také budovy národních výborů či obchodní domy. Ve vězeňských projektových kancelářích, které fungovaly nejen na Pankráci, ale ještě v dalších čtyřech československých věznicích, se sešla většinou široká skupina profesí a také generací – mladí nedostudovaní architekti či inženýři zde paradoxně dostali šanci učit se od špičkových starších a zkušenějších kolegů (více o Basoprojektu viz článek *Basoprojekt a Plánovačka* v tomto čísle revue *Paměť a dějiny*).

Rozehnalovi zde dělala společnost řada univerzitních profesorů, inženýrů a architektů – v rozhovoru s Vladimírem Šlapetou uvedl, že např. statika Františka Bäumelta vozili ke konzultacím přímo na Hrad nebo že historik architektury Oldřich Stefan neuměl rýsovat, takže musel všechno kreslit za něj, a nakonec se ho podařilo přesunout do překladatelského oddělení. Setkal se tam také s bratislavským profesorem architektury Eugenem Kramárem.⁸ Rozehnal sám se během let ve vězení podílel na projektování zdravotnických zařízení na Ostravsku, drůbežárny v Xaverově, výzkumného ústavu v Praze-Běchovicích či obchodního centra s kruhovou restaurací Havana na okraji sídliště Nový Hloubětín v Praze. Vypracoval také návrh pro zmíněný rekreační hotel vládního areálu ve Vystrkově na Orlíku, který ale zůstal neproveden (k projektu areálu

viz článek *Jinak lidu, jinak vládcům...* v tomto čísle revue *Paměť a dějiny*).

Rozehnal se nakonec dostal na svobodu již po dvou a půl letech, a to díky usilovným intervencím svých přátel, především houslisty Plocka a klavíristy Páleníčka, kterým se údajně na hradní recepci podařilo přesvědčit sekretářku prezidenta Antonína Novotného, aby mu předložila k podepsání milost.⁹ Po propuštění se ukázalo, že řada přátel z dob prosperity na Rozehnal stále pamatuje a je ochotná mu pomoci. Díky rektori brněnské univerzity Theodoru Martincovi (dnes Masarykovi, tehdy J. E. Purkyně – UJEP) byl zaměstnán jako stavební technik a později vědecký pracovník, vedoucí nově zřízeného Kabinetu tvorby životního prostředí na této škole. V něm až do roku 1968 pokračoval na svých projektech univerzitní klinické nemocnice a také na projektu kampusu univerzity – tedy na projektech rozsáhlých a provozně velice komplikovaných areálů, kde dále rozvíjel typ křížových či ypsilonových bloků o mnoha patrech, propojovaných nízkými křídly, ve stejném měkkém modernistickém stylu jako před uvězněním. V 50. a 60. letech se také věnoval soukromé grafické tvorbě. Ačkoli nemohl stavět, byl v průběhu 60. let jmenován do rady komisí, působil jako expert pro projektovou dokumentaci při ministerstvu školství. Akademií věd byl vyslán do Mohuče na studijní cestu kvůli plánování nového Archeologického ústavu nebo s rektorem UJEP T. Martincem navštívil Anglii kvůli projektům univerzitního kampusu. V roce 1967 mu byla uspořádána výstava celoživotního díla v Kabinetu architektury v Brně doprovázená ka-

5 Stojí za zmínku, že Alexovi Rozehnal údajně v začátcích kariéry velmi pomohl – po válce mu přenechal prestižní a velmi výnosnou zakázku – stavbu nemocnice ve Vyškově. Viz rozhovor s Evou Rozehnalovou. In: PELČÁK, Petr – ŠLAPETA, Vladimír – WAHLA, Ivan: *Bedřich Rozehnal* (katalog výstavy), s. 24.

6 Tamtéž.

7 PERGLOVÁ, Miloslava: Zpráva z Basoprojektu. Mirko Štastný – 07878. *Architekt*, 2004, roč. 50, č. 1, s. 22–23.

8 Nedokončený rozhovor s Bedřichem Rozehnalem. In: PELČÁK, Petr – ŠLAPETA, Vladimír – WAHLA, Ivan: *Bedřich Rozehnal* (katalog výstavy), s. 18.

9 PELČÁK, Petr – ŠLAPETA, Vladimír – WAHLA, Ivan: *Bedřich Rozehnal* (katalog výstavy), s. 176.

talogem od Zdeňka Kudělky. O jeho věznění v něm ale pochopitelně není ani zmínka.

Roku 1968 byl Rozehnal rehabilitován jako profesor na VUT a v roce 1970 uznal Nejvyšší soud pochybení v jeho procesu a zcela ho očistil. Ve stejné době získal několik státních ocenění. Po osmi letech se tak mohl vrátit zpět na své místo na brněnské technice, kde byl záhy jmenován ředitelem Ústavu tvorby životního prostředí, který byl roku 1971 sloučen s jeho předchozím působištěm, Kabinetem tvorby životního prostředí UJEP. Šlo ale jen o symbolické gesto, které se brzy zvrátilo ve svůj opak – nástup normalizace totiž nahoru vynesl staré stalinistické kádry a rektorem VUT se stal opět Vladimír Meduna. Hned v roce 1971 tak vysoké učení s Rozehnalem rozvázalo pracovní poměr a roku 1973 byl oficiálně penzionován. Ústav tvorby životního prostředí byl rektorem Medunou rozpuštěn. Rozehnalovu obnovenou kariéru zastavily normalizační čistky – tentokrát však alespoň bez věznění.

Ani v tomto momentě však přátelé Bedřicha Rozehнала neopustili a díky MUDr. Janu Plachetovi, řediteli brněnského Krajského ústavu národního zdraví, nastoupil v roce 1974 do projektového oddělení uvedeného ústavu, které se stalo jeho posledním působištěm. V malé tmavé kanceláři naproti své nejúspěšnější stavbě, brněnské Dětské nemocnici, neúnavně pokračoval na svých projektech bez naděje na realizaci: šlo o jednotlivá oddělení univerzitní nemocnice, projekty rekonstrukce a dostavby Dětské nemocnice a další práce. Jeho posledním návrhem byl

Bedřich Rozehnal, Brno 1980

Foto: Muzeum města Brna

ideový projekt domu pro vozíčkáře. Zdravotnická tematika ho tak až do konce profesní kariéry neopustila. Bedřich Rozehnal zemřel roku 1984, rok po své ženě Ludmile.

Poslední funkcionalista

Plnohodnotného docenění se osobnost Bedřicha Rozehнала dočkala až dvěma výstavami a katalogy v 90. letech a v roce 2009 (viz citace výše), kdy byla jeho práce zhodnocena v domácím i mezinárodním kontextu jako zcela průkopnická a zároveň byl vzdán hold jeho charakteru vzdorujícímu době a režimu, kvůli němuž se stal jedním z mnoha architektů nespravedlivě odsouzených ve vykonstruovaném procesu. Výjimečnost Bedřicha Rozehнала tkví také

v kontinuitě jeho tvorby – jako jeden z mála aktivních architektů (podle Zdeňka Kudělky jediný) pokračoval po válce a komunistickém převratu bez zaváhání a přerušení ve své pozdně funkcionalistické tvorbě, v níž dokázal propojit dokonale vědecký a funkční přístup s úspěšnou snahou o humanizaci architektury a o zpřístupnění i tak tísnivých staveb, jako jsou nemocnice, a to harmonickou a světle a zelení prostoupenou formou. Rozehnalův svébytný styl se tak naprosto přirozeně rozvinul a modifikoval s tím, jak požadovaly vědecký pokrok a funkce, nikoliv politika, což se nikomu jinému na české scéně kvůli komplikované politické situaci nepodařilo.

Pro Bedřicha Rozehнала jako by modernistická čistota spolu s požadavkem vysoké funkčnosti a lidského měřítko nebyla volbou, ale nutností. Jinak projektovat ani nedokázal. Díky své práci přitom dovedl do zcela nové podoby nemocnice v Československu – z pavilonových areálů se vrátil zpět k blokovým nemocnicím a rafinovanými sestavami mnohapatrových bloků s nižšími křídly a spojovacími koridory vybudoval svébytné nemocniční organismy dobře vyhovující požadované funkci. Díky neúnavné spolupráci s lékaři dokázal alespoň u stavby Dětské nemocnice dosáhnout ideálního řešení, které počítalo se všemi potřebami lékaře a jeho techniky, ale i pacienta, a to nejen fyzickými, ale také duševními. Neprovedený projekt zemské klinické nemocnice v Bohunicích tak vyvolává otázku, kam až mohl Rozehnal tento vývoj posunout, kdyby mu bylo dovoleno své vize realizovat.¹⁰

10 Kromě výše citovaných byly informace k Bedřichu Rozehnalovi čerpány z těchto textů: GILWANN, Miroslav: Dílo jednoho z významných českých architektů 20. století. Odkaz Bedřicha Rozehнала. *Moravský demokratický deník RT*, g. 6. 1994; KUDĚLKA Zdeněk: Dílo architekta Bedřicha Rozehнала. In: *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity*, roč. XXIV–XXV, řada uměnovědná č. 19–20. Univerzita J. E. Purkyně, Brno 1976, s. 53–64; PELČÁK, Petr: On pan architekt Rozehnal tomu vzdoroval. Rozhovor s architektem Jaromírem Sirotkem. *Kontexty. Časopis o kultuře a společnosti*, 2011, roč. 3, č. 1, s. 62–78; POTŮČEK, Jakub: Neuskutečněné představy. *Architekt*, 2010, roč. 56, č. 6, s. 104; RIEDL, Dušan: Bedřich Rozehnal 1902–1984, zpráva o vydané publikaci. *Architekt*, 1993, roč. 39, č. 23; ROZEHNAL, Bedřich: Dopisy Ludmile. *Architekt*, 2004, roč. 50, č. 1, s. 24–25; ROZEHNALOVÁ Eva: Prof. ing. arch. Bedřich Rozehnal. *Urbanismus a územní rozvoj*, 2002, roč. 5, č. 3, s. 52–53 a SEDLÁK, Jan: Architekt, který změnil standard nemocničního prostředí na Moravě. *Prostor Zlín*, 2010, roč. 17, č. 3, s. 43–45.